

kommunfullmäktige
kommunstyrelsen
övriga nämnder
förvaltning

Biblioteksplan 2021-2024 för Jönköpings kommun

Fastställt av kommunfullmäktige 2021-05-27 § 103

Biblioteksplan

Jönköpings kommun 2021-2024

Innehåll

1. Inledning	3
1.1 Syfte med biblioteksplanen	3
1.2 Tillämpningen av planen och uppföljning	3
2. Hur biblioteksverksamheten i Jönköpings kommun är organiserad	4
2.1 Folkbiblioteksverksamheten	4
2.2 Skolbiblioteksverksamheten	4
2.3 Rummet, medierna och medarbetarna på folkbiblioteken	5
2.4 Rummet, medierna och medarbetarna på skolbiblioteken	6
2.4.1 Samverkan	6
3. Bibliotekets lagstadgade uppdrag	7
3.1 Folkbiblioteken	7
3.2 Skolbiblioteken	8
4. Visioner	9
5. Utvecklingsområden - folkbiblioteken	10
5.1 Utvecklingsområde Samhällets öppna rum	10
5.1.1 Trygga och inkluderande mötesplatser med låga trösklar	10
5.1.2 Biblioteket som arena för det demokratiska samtalet.....	11
5.2 Digitalt först med användaren i fokus	12
5.3 Integrationsfrämjande insatser	13
5.4 Utveckling av biblioteksverksamhet för ungdomar	14
5.5 Barnkonventionen	15
6. Utvecklingsområden - skolbibliotek	15
6.1 Skolbibliotek och lärande	15
6.2 Skolbibliotek och skolans öppna rum	16
6.3 Bemanning och kompetens.....	17
Referenser	18

1. Inledning

Enligt § 17 i Bibliotekslagen ska kommuner och regioner anta biblioteksplaner. Biblioteksplanerna ska omfatta all biblioteksverksamhet inom respektive huvudmans ansvarsområde.

När Jönköpings kommun står som huvudman ska beslut om biblioteksplanen fattas av fullmäktige eftersom folkbiblioteken och skolbiblioteken sorterar under olika nämnder. Biblioteksplanen är en plan för visioner, mål och inriktning gällande all biblioteksverksamhet i kommunen.

1.1 Syfte med biblioteksplanen

Enligt Kungliga bibliotekets idéskrift *Biblioteksplan 2.1*¹ finns flera anledningar till att lagstiftarna skrev in en paragraf om biblioteksplaner i Bibliotekslagen. Tidigt fanns en förhoppning om att skolbiblioteken skulle stärkas genom krav på biblioteksplaner. Vidare uppmärksammades, i utredningar inför den nuvarande Bibliotekslagen, att det finns behov av en väl fungerande samverkan mellan det allmänna biblioteksväsendets samlade resurser för att åstadkomma en mer likvärdig biblioteksverksamhet för användarna. Användarnas behov, och hur folkbiblioteken kan anpassa sin verksamhet efter dessa, ska också belysas i biblioteksplanerna. Användarna ska ges förutsättningar att påverka huvudmannens överväganden av verksamhetens inriktning och omfattning. Biblioteksplanerna ska därmed vara utformade på ett sådant sätt att verksamhetens inriktning och omfattning beskrivs och motiveras utifrån lagstadgat uppdrag och huvudmannens mål och visioner. Slutligen ska biblioteksplanerna ge verktyg för nationell uppföljning, samordning och kvalitetsutveckling.

1.2 Tillämpningen av planen och uppföljning

Kungliga biblioteket, KB, ska tillsammans med Läns- och Regionbiblioteken följa upp de regionala och kommunala biblioteksplanerna med avseende på hur de är utformade och hur de används samt främja samverkan mellan olika aktörer på olika nivåer inom området. Det är därmed av stor vikt att biblioteksplanen är uppföljningsbar. För att göra uppföljningar behövs mätbara mål, men enligt *Biblioteksplaner 2.1*² behöver de inte ingå i biblioteksplanen utan kan återfinnas i verksamhets- eller handlingsplaner allt utifrån hur huvudmannens övriga styrdokument ser ut.

Biblioteksplanen slår fast ett antal utvecklingsområden för folkbiblioteksverksamheten som svarar mot målarbetet i kultur- och

¹ *Biblioteksplan 2.1* Dnr 2017-525. Kungliga biblioteket. 8f

² *Ibid.*, 12f

fritidsförvaltningen. Arbetet med utvecklingsområdena följs upp av avdelningschef och enhetschefer inom folkbiblioteksverksamheten. Utvecklingsområden för skolbibliotekets verksamhet utgår främst från läroplanernas skrivningar om språkutveckling och digital kompetens. Tillämpning av planen gällande skolbiblioteksverksamheten följs upp läsårsvis genom enkäter som administreras av utbildningsförvaltningens skolbibliotekssamordnare.

2. Hur biblioteksverksamheten i Jönköpings kommun är organiserad

2.1 Folkbiblioteksverksamheten

Folkbiblioteksverksamheten i Jönköpings kommun sorterar under kultur- och fritidsförvaltningen och ingår i avdelningen kultur och bibliotek.

Folkbiblioteksverksamheten består av Jönköpings stadsbibliotek och biblioteken i Huskvarna, Bankeryd, Råslätt, Öxnehaga, Gränna, Österängen, Tenhult, Norrahammar, Taberg, Ödestugu, Visingsö samt två mobila enheter; bokbil och bokbuss.

Jönköpings stadsbibliotek är via gemensam entré och passage sammanbyggt med Jönköpings läns museum och Arkivhuset som innehåller Jönköpings stadsarkiv och Jönköpings läns folkrörelsearkiv. De fyra institutionerna utgör tillsammans ett ABM-hus.

Biblioteken i Råslätt, Öxnehaga och Ödestugu är integrerade med grundskolebibliotek. Visingsö är ett integrerat folk- och folkhögskolebibliotek.

Två av biblioteken erbjuder meröppet; biblioteken i Huskvarna och Bankeryd. Fem av biblioteken är ensambemannade; biblioteken i Visingsö, Norrahammar, Taberg, Tenhult och Ödestugu.

2.2 Skolbiblioteksverksamheten

Skolbiblioteksverksamheten i Jönköpings kommun sorterar under utbildningsförvaltningen och skollärdarna på respektive skola ansvarar enligt läroplanerna för verksamheten. I kommunen finns fyra kommunala gymnasiebibliotek och cirka 50 kommunala grundskolebibliotek med sammanlagt ca 20 000 elever. Tre av grundskolebiblioteken är integrerade med folkbibliotek, se kapitel 2.1.

Skolbiblioteksverksamheten varierar dock på grund av olika förutsättningar till exempel gällande bemanning.

Inom grundskolan är det främst lärare och fritidspedagoger som bemannar skolbiblioteken, i dagsläget finns inga utbildade bibliotekarier. Tiden för uppdraget varierar från noll till hundra procent av en heltidstjänst. Vissa grundskolor har de senaste åren kunnat utöka sin bemanning med hjälp av ett riktat stadsbidrag. På några skolor i kommunen satsar man på att utveckla

skolbiblioteksverksamheten och förutsättningar skapas vad gäller tid och samarbete, exempelvis med IT-pedagog.

Skolbiblioteken på samtliga gymnasieskolor bemannas av utbildade bibliotekarier. Verksamheten på en av skolorna har belönats med utmärkelsen *Skolbibliotek i världsklass*.

Inom utbildningsförvaltningen finns tjänster som arbetar med samordning och utveckling av skolbiblioteksverksamheten i kommunen.

2.3 Rummet, medierna och medarbetarna på folkbiblioteken

Rummet, medierna, medarbetarna; det är på de här tre pelarna som folkbibliotekets verksamhet och utveckling vilar och som Jönköpings kommun har att koppla befintliga resurser till vid uppfyllandet av planen.

Rummet, medierna och medarbetarna finns både i fysisk och i digital form.

Det fysiska rummet är folkbibliotekslokalerna, men också bokbussen och bokbilen. Det digitala rummet finns i form av folkbibliotekets hemsida och sociala medier. De fysiska medierna är tryckta böcker, tidskrifter, ljudböcker, talböcker och TV - spel. Medierna är också digitala i form av till exempel e-böcker, e-ljudböcker och databaser. Medarbetarna möter användarna i de fysiska rummen, men också i de digitala rummen till exempel i form av tjänsten *Bibblan svarar*. Ett rum med medier och medarbetare behöver fyllas med programverksamhet och tjänster. Programverksamheten fungerar som ett verktyg för att bjuda in användarna att ta del av bibliotekets tjänster och utbud. Biblioteken erbjuder läsfrämjande aktiviteter och kulturella aktiviteter men även samhällsorienterande aktiviteter till exempel språkcafé, tillgång till publika datorer, kopiatorer, vägledning i informationssökning och it-hjälp. Biblioteken erbjuder också uppsökande verksamhet till personer som inte har möjlighet att ta sig till de fysiska bibliotekslokalerna. Den uppsökande verksamheten sker genom en talboksservice som innebär att personer i behov av talböcker får sådana hemskickade gratis via Stadsbiblioteket. Den uppsökande verksamheten sker även genom Bokbilen som åker till äldreboenden och daglig verksamhet för funktionsnedsatta. I bokbilen finns böcker med stor stil, lättlästa böcker och övriga medier som passar målgrupperna.

Alla tre pelarna är beroende av varandra, men nyckeln till rummet och medierna är medarbetarna. Nyckeln är medarbetarnas kompetens som, genom dialogen med användarna, öppnar dörren till bibliotekets medier och tjänster. Jönköpings kommun ska tillse att medarbetarna får de bästa förutsättningarna för att utföra bibliotekets uppdrag och för att utveckla verksamheten till nytta för användarna.

Jönköpings kommun, har sedan 2016 gjort stora satsningar på de fysiska rummen genom nybyggda folkbibliotek, ny bokbuss och ny bokbil. Inom planperioden satsas ytterligare på rummet genom byggnation av nya bibliotekslokaler i Norrahammar.

2.4 Rummet, medierna och medarbetarna på skolbiblioteket

Skolbiblioteket är ett fysiskt rum, men ska framför allt fungera som en pedagogisk funktion som bidrar till måluppfyllelse. Enligt läroplanerna, från grundskola till gymnasium, ska skolbibliotekets verksamhet användas som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens. Varje skola ska ha ett bibliotek som är öppet och tillgängligt, där alla elever och lärare kan få det stöd de behöver. Skolbiblioteken ska vara bemannade så att pedagogisk verksamhet utifrån föreliggande biblioteksplan kan bedrivas.

Forskning visar att ett fungerande skolbibliotek hjälper elever att lära och ökar måluppfyllelsen. De positiva effekterna av en fungerande skolbiblioteksverksamhet är väl dokumenterade³. Bemannade skolbibliotek i samspel med ämnesundervisningen leder till ökad måluppfyllelse för eleverna. Framgångsfaktorer är kvalificerade bibliotekarier, ett brett utbud av fysiska och digitala resurser samt ett stabilt samarbete mellan bibliotekarier och pedagoger.

Kraven på skolbiblioteksverksamhet har skärpts de senaste åren. För att bland annat kunna skapa möjligheter för eleverna att utveckla sina förmågor att söka, analysera och kritiskt värdera information och arbeta i enlighet med skrivningarna i läroplanen krävs att skolbiblioteken bemannas med kompetenta medarbetare.

Medarbetarna i skolbiblioteket ska möta den enskilde eleven och ge vägledning och inspiration vid informationssökning och lån av litteratur och andra medier samt handleda och ge vägledning till skolans övriga medarbetare. De ska också arbeta med informationskompetens och läsfrämjande åtgärder i grupper/klasser samt bidra till utvecklingen av dessa områden på skolan. I uppdraget ingår bland annat också att registrera och köpa in medier, hålla beståndet uppdaterat och relevant samt att delta i nätverk för lärarbibliotekarier/skolbibliotekarier. En mer detaljerad uppdragsbeskrivning för lärarbibliotekarier inom grundskolan har tagits fram av utbildningsförvaltningen.

Den avsatta tiden för uppdraget ska förutom arbete i det fysiska biblioteket också inrymma tid för planering, samverkan, användarundervisning, fortbildning och omvärldsbevakning. Medarbetare i skolbiblioteket ska ha ett tydligt uppdrag att driva och utveckla skolbiblioteket i enlighet med föreliggande plan samt adekvat tid och kompetens för sitt uppdrag. Utbildningsförvaltningen ska erbjuda stöd till skolbibliotekets personal samt genom olika projekt och satsningar bidra till utveckling av skolbiblioteket.

2.4.1 Samverkan

Samverkan mellan olika personalkategorier kring skolbiblioteket är en framgångsfaktor. Lärarbibliotekarie/skolbibliotekarie kan tillsammans med

³ Gärdén, Cecilia: Skolbibliotekets roll för elevers lärande, kapitel 11
http://www.kb.se/Dokument/Nationell%20biblioteksstrategi/Skolbibliotekets%20roll_slutversion.pdf

skolledare, IT-pedagog, specialpedagog samt övriga lärare utveckla undervisning och lärande. Samverkan kan också ske mellan skolor.

Enligt Skolinspektionen är skolledningens stöd en viktig förutsättning för en framgångsrik skolbiblioteksverksamhet.⁴

Eleverna ska kunna påverka skolbibliotekets utbud och verksamhet genom exempelvis biblioteksråd.

Varje skolbibliotek ska ha en lokal handlingsplan som utgår från föreliggande plan. Planen tas fram i samverkan med skolledning och pedagogisk personal.

3. Bibliotekets lagstadgade uppdrag

Alla bibliotek inom det allmänna biblioteksväsendet omfattas av Bibliotekslagen. Prioriterade målgrupper för biblioteksverksamheten enligt Bibliotekslagen är personer med funktionsnedsättning, personer med annat modersmål än svenska samt nationella minoriteter. För folkbiblioteken tillkommer barn och ungdomar som en prioriterad grupp.

Det som förenar både folk- och skolbibliotek i lagmässigt sammanhang är att främja läsning och språkutveckling hos barn och unga. Det som skiljer folk- och skolbibliotek åt är att skolbiblioteken endast har elever och lärare på den aktuella skolan som målgrupp medan folkbibliotekens målgrupper omfattar alla.

3.1 Folkbiblioteken

Folkbibliotekets uppdrag utgår från § 2 i Bibliotekslagen. Paragrafen slår fast att ändamålet med biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet är att verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Vidare ska biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Slutligen slår paragrafen fast att biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla. Biblioteksverksamheten ska alltså vara tillgänglig för alla utan avgränsning till svenskt medborgarskap eller att en person är folkbokförd i Jönköpings kommun.⁵ Skrivningen innebär även att folkbiblioteksverksamheten vänder sig till alla oavsett funktionsförmåga, ålder, etnicitet, kön, sexuell läggning, religion, nationalitet, medborgarskap, språk eller

⁴ Skolbiblioteket som pedagogisk resurs

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Granskningsrapport/Kvalitetsgranskning/skolbiblioteket-som-pedagogisk-resurs/>

⁵ Svensk biblioteksörening. *För det demokratiska samhällets utveckling - Bibliotekslagen enligt lagstiftaren*. 2019, 9

samhällsklass⁶. Det här är folkbibliotekens lagstadgade uppdrag som gäller alltid, varje dag, inte bara de kommande fyra åren som biblioteksplanen omfattar. Det finns ingen annan insats i samhället som har det här uppdraget. Biblioteken är unika och oumbärliga.

På uppdrag av regeringen har Kungliga biblioteket under våren 2019 tagit fram ett förslag till nationell biblioteksstrategi; *Demokratins skattkammare*. Kungliga biblioteket har signalerat att biblioteksväsendet bör utgå från strategins innehåll i väntan på att förslaget blir antaget. Folkbibliotekens betydelse för demokratin fördjupas i jämförelse med formuleringen i Bibliotekslagen. Strategin talar om att biblioteken ska försvara och främja vår demokrati och vår rättsstat mot alla inre och yttre aktörer som kan vilja undergräva de grundläggande värdena såsom demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter⁷.

Folkbibliotekets verksamhet lyder även under Offentlighets- och sekretesslagen kap 40 §3 som anger att sekretess gäller i biblioteksverksamhet för uppgift i register om en enskilds lån, reservation eller annan form av beställning och för uppgift om en enskilds användning av informationsteknik, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon närstående lider men.

Indirekt omfattas biblioteken av Diskrimineringslagen då bristande tillgänglighet är en form av diskriminering. Bristande tillgänglighet innebär att en person med funktionsnedsättning inte ges förutsättningar att komma i en jämförbar situation med en person utan funktionsnedsättning⁸.

3.2 Skolbiblioteken

Skolbiblioteken lyder under Bibliotekslagen, men också under Skollagen. Enligt 2 kap. 36 § skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek.⁹

⁶ Svensk biblioteksörening. *För det demokratiska samhällets utveckling - Bibliotekslagen enligt lagstiftaren*. 2019, 11

⁷ Fichtelius Erik, Persson Christina, Enarson Eva. *Demokratins skattkammare: förslag till en nationell biblioteksstrategi*. Kungliga biblioteket. Stockholm 2019, 6.

⁸ SFS 2008:567 t o m SFS 2017:1128. *Diskrimineringslag* 1 kap §4.

⁹ Bibliotekslag 2013:801
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801

Skollag 2010: 800
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

För varje skolform gäller en läroplan som utgår från bestämmelserna i Skollagen. Enligt läroplanerna för grundskolan, gymnasieskolan och särskolan ska "skolbibliotekets verksamhet användas som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens".¹⁰

4. Visioner

I en tid där framtiden ter sig komplex, svårbegriplig och oviss ska biblioteken ha mod att våga göra skillnad och ta plats. Våga utmana! Våga slå vakt om betydelsen att ge människor redskap för att förstå andra och sig själv, lära och kritiskt granska information för att få förutsättningar att medverka till samhällets demokratiska utveckling. Biblioteken ger på så sätt människor makt och möjlighet att försvara de demokratiska värdena.

Folkbiblioteken - *Når så många som möjligt för att skapa demokratisk delaktighet och överbrygga klyftor*

Folkbiblioteken i Jönköping ska, med användaren i fokus, nå så många som möjligt, överbrygga klyftor och skapa demokratisk delaktighet. Folkbiblioteken i ska sträva efter att vara en lärande organisation redo för framtidens utmaningar. Folkbiblioteken ska vara en kraftfull aktör för läsande, lärande, integration, bildning och kultur och bidra till utvecklingen av Jönköpings kommun. Som användare ska man uppleva, och upptäcka, att folkbiblioteken är inspirerande, kreativa och kunskapsrika miljöer som man gärna vill återvända till. Som användare ska man under hela livet kunna söka, hitta och bekräfta sig själv men också bli överraskad och utmanad.

Skolbiblioteken - *Lärglädje hela vägen*

Skolbiblioteken ska arbeta enligt utbildningsförvaltningens vision *Lärglädje hela vägen*¹¹. Skolbiblioteken ska vidare fånga upp och stärka elevers inre motivation

¹⁰ Läroplan för grundskolan (Lgr 11), del 2:8
<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet>

Läroplan för gymnasieskolan (GY11), del 2:6
<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gy11-for-gymnasieskolan>

¹¹ Barn- och utbildningsförvaltningens vision och värdegrund *Lärglädje hela vägen*
<https://www.jonkoping.se/barnutbildning/utbildningsforvaltningensvisionochvardegrund.106.70affb9816b217c78cd27d3d.html> (2021-02-03)

och drivkraft för lärande. Faktorer viktiga för det livslånga lärandet, såsom läslust och läsförmåga, samt förmåga att söka, använda och kritiskt granska information ska främjas och utvecklas. Skolbiblioteken i Jönköpings kommun ska vara bemannade så att pedagogisk verksamhet i enlighet med läroplanerna och föreliggande biblioteksplan kan bedrivas och bidra till elevernas måluppfyllelse.

5. Utvecklingsområden - folkbiblioteken

Syftet med folkbibliotekens utvecklingsområden är att förtydliga verksamhetens inriktning under planperioden. Innehållet i utvecklingsområdena kopplas ihop med såväl avdelningsövergripande som förvaltningsövergripande mål. En samverkan mellan avdelningens enheter, övriga förvaltningar samt med civilsamhället är avgörande för att lyckas och ger upphov till synergier. Samverkan med utbildningsförvaltningen och socialförvaltningen är viktig för att nå prioriterade grupper.

5.1 Utvecklingsområde Samhällets öppna rum

Folkbiblioteken ska vara trygga platser med låga trösklar och en arena för det demokratiska samtalet.

5.1.1 Trygga och inkluderande mötesplatser med låga trösklar

Folkbiblioteken ska vara trygga, platser med låga trösklar som ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarens behov. Det kräver beredskap, handlingsutrymme samt förmåga att ställa om utifrån ständigt pågående samhällsförändringar och ändrade behov hos användarna. Folkbiblioteken har en central betydelse för personer med annat modersmål än svenska men även för övriga prioriterade grupper.

Aktiviteter

- Kontinuerliga utbildningsinsatser ska göras för ökad trygghet. Det ska upplevas som tryggt att besöka och arbeta i bibliotekens lokaler och verksamheter.
- En analys ska göras av hur folkbiblioteksverksamheten tillgängliggörs i hela kommunen. Biblioteken ska ingå i samhällsplaneringen där hänsyn tas till vikten av närhet till ett bibliotek.
- Ett arbetssätt ska tas fram för att säkerställa att verksamheten genomsyras av ett tillgänglighetsperspektiv.

5.1.2 Biblioteket som arena för det demokratiska samtalet

Jönköpings kommun anger i sitt kommunprogram att kommunen ska arbeta aktivt för att vidga det offentliga rummet och skapa nya mötesplatser. Folkbiblioteken är en viktig arena för detta. Biblioteken ska spegla, lyfta upp, problematisera och sätta in aktuella samhällsfrågor i ett sammanhang och möjliggöra det demokratiska samtalet. Det är viktigt att biblioteken tillsammans med civilsamhället arbetar för att ge människor en högre grad av egenmakt. Detta är en del i att utveckla arbetet med att främja och försvara demokratin.

Fler än tidigare vill påverka medieinköp och programverksamhet. Därmed behöver det finnas tydliga grunder för urval och syfte med såväl medieutbud som programverksamhet för att svara mot verksamhetens uppdrag.

Delaktighet är ett viktigt instrument för demokrati och folkbiblioteken ska arbeta mer aktivt med detta under de kommande åren. Användarperspektivet bör i högre grad styra utformandet av bibliotekens verksamheter. Detta arbete stöds även av Jönköpings kommuns digitaliseringsstrategi som lyfter fram att digitaliseringen skapar förutsättningar för ett öppet och inkluderande demokratiskt samhälle där medborgarnas möjlighet att få insyn i och delta i dialog ökar¹².

Folkbiblioteken fungerar även som vallokal vid förtidsröstning till såväl EU-val som riksdagsval. Folkbiblioteken måste därmed slå vakt om att vara en neutral mötesplats med god tillgänglighet.

Aktiviteter

- Undersöka förutsättningarna för att biblioteken i högre utsträckning ska kunna belysa samhällsfrågor och på så sätt möjliggöra det demokratiska samtalet.
- Medieriktlinjer ska vara uppdaterade för att möta förändringar i samhället.
- Det ska tas fram gemensamma riktlinjer för bibliotekens programverksamhet där samarbete med civilsamhället är en naturlig del.
- Verksamheten ska ta fram en struktur för dialog med användare och ickeanvändare och ett arbetssätt för att tillvarata synpunkter och förslag.
- Nationella minoriteteter ska synliggöras i större utsträckning i biblioteksverksamheten.

¹² *Digitaliseringsstrategi Jönköpings kommun*. Fastställt av kommunfullmäktige 2018-06-20 § 160, 13

5.2 Digitalt först med användaren i fokus

Det digitala samhällets utveckling berör alla. Digital delaktighet och kompetens är viktigt för att kunna vara delaktig i samhället. Folkbiblioteken ska i enlighet med regeringsuppdraget *Digitalt först med användaren i fokus* främja en ökad digital kompetens hos allmänheten. Som användare ska man vara trygg i förvisningen om att biblioteken stödjer förmågan att värdera och kritiskt granska information, det vill säga förmedlar en god medie- och informationskompetens (MIK). Detta är särskilt viktigt i en tid då desinformation, propaganda och falska nyheter får allt större utrymme.

Jönköpings kommuns Digitaliseringsstrategi¹³ stödjer Regeringens önskan om att Sverige ska bli bäst i världen på att nyttja digitaliseringens möjligheter¹⁴. Folkbiblioteken i Jönköping bidrar i hög grad till denna måluppfyllelse genom arbetet med digital delaktighet. Digitaliseringsstrategin påtalar att kommunens folkbibliotek ska öka sin tillgänglighet och servicenivå genom digitala tjänster¹⁵.

Aktiviteter

- Kontinuerliga fortbildningsinsatser ska göras så att medarbetarna är bättre rustade i sin roll som digitala kunskapsförmedlare.
- Bibliotekens insatser för ökad digital kompetens hos medborgarna ska ha fördubblats i förhållande till 2019 års nivå.
- En genomlysning av bibliotekens tjänsteutbud ska göras för att undersöka vad som ska digitaliseras.
- För att synliggöra folkbibliotekens uppdrag i den kommunala kontexten ska det finnas en kontinuerlig dialog med IT-enheten och andra delar i kommunen som bidrar till individers digitala kompetens.

¹³ *Digitaliseringsstrategi Jönköpings kommun*. Fastställt av kommunfullmäktige 2018-06-20 § 160, 13

¹⁴ Regeringsbeslut Ku2016/02084/KO. Ku2017/02646/KO, 2.

¹⁵ *Ibid.*, 14

5.3 Integrationsfrämjande insatser

Biblioteken har en viktig roll att spela för människor med annat modersmål än svenska, då personer med annat modersmål och nationella minoriteter är en prioriterad grupp enligt Bibliotekslagen. Biblioteken är en central aktör för att underlätta integration och inkludering och fungerar som en viktig ingång till samhället för den som är nyinflyttad till Sverige¹⁶.

Genom bidrag från Statens kulturråd, inom ramen för *Stärkta bibliotek*, har bibliotekens integrationsfrämjande insatser utvecklats under ett treårigt projekt, *Integrationsfrämjande insatser för nyanlända på biblioteken*. Allt fler myndighetskontakter sker digitalt och människor med svenska som andraspråk behöver mycket stöd i detta. En av insatserna gäller mångspråkiga samhällsvägledare på biblioteken som kan hjälpa till med medborgar- och samhällsinformation. Insatsen ligger i linje med vad som konstateras i *Demokratins skattkammare – förslag till nationell biblioteksstrategi* där man slår fast att behovet av mångspråkig bibliotekspersonal växer¹⁷. Biblioteken har även tagit fram en hänvisningsguide som ska underlätta för bibliotekens medarbetare att hjälpa människor att ta kontakt med rätt instans. Genom projektet har informationsmaterial om biblioteken på andra språk än svenska tagits fram.

Aktiviteter

- Internationella modersmålsveckan ska vara en årligen återkommande satsning på samtliga bibliotek.
- Rutiner och resurser ska finnas för att uppdatera filmer och övrig information om biblioteket på olika språk.
- Det finns en större andel mångspråkiga medarbetare som kan vägleda i digitala frågor. Hänvisningsguiden för medarbetarna är aktuell och används.

¹⁶ Fichtelius Erik, Persson Christina, Enarson Eva. *Demokratins skattkammare – förslag till en nationell biblioteksstrategi*. Kungliga biblioteket. Stockholm. 2019, 7

¹⁷ Fichtelius Erik, Persson Christina, Enarson Eva. *Demokratins skattkammare – förslag till en nationell biblioteksstrategi*. Kungliga biblioteket. Stockholm. 2019, 7f

5.4 Utveckling av biblioteksverksamhet för ungdomar

Undersökningarna *Ung livsstil* och *Ung livsstil Funka*¹⁸ visar tydligt att trenden i Jönköping är att färre unga besöker och använder biblioteken. Besökssiffrorna är allra lägst bland killar. Det finns därmed ett stort utvecklingsbehov gällande bibliotekens service och arbete riktade till unga. Genom bidrag för satsningen Stärkta bibliotek via Statens kulturråd har resurser för att utveckla biblioteksverksamhet för unga tillförts. De goda erfarenheterna från detta projekt ska nu implementeras i verksamheten.

Enligt Bibliotekslagen ska folkbiblioteken särskilt prioritera barn och ungdomar genom att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning. Det hänger samman med bibliotekens uppdrag för det demokratiska samhällets utveckling, eftersom det är en demokratifråga att alla kan läsa, förstå vad de läser, och göra det utifrån sina förutsättningar. Biblioteken kan inte lyckas ensamma i detta arbete utan det krävs ett strukturerat samarbete med alla institutioner som arbetar med barn och unga liksom med civilsamhället¹⁹. Barns och ungas läsning är ett ansvar för hela samhället vilket konstateras i Läsdelegationens betänkande där vikten av vuxna som läsande förebilder lyfts fram.²⁰

Aktiviteter

- En strategi för biblioteksverksamhet för ungdomar ska etableras. Strategin ska särskilt belysa hur unga i de prioriterade grupperna ska få kännedom om och ta del av biblioteksverksamheten.
- Biblioteken ska ta initiativ till samverkan med fritidsgårdar.
- Erfarenheter från projektet Utveckling av biblioteksverksamhet för ungdomar ska tas tillvara i biblioteksorganisationen.

¹⁸ Ung livsstil är en forsknings- och utvärderingsgrupp som studerar ungas levnadsvanor och preferenser (inom idrott, fritid och kultur). [Ung livsstil – Forskningsgrupp som studerar idrott, kultur, fritid och hälsa bland barn och ungdomar](#) (2021-02-03)

¹⁹ SOU 2018:57. *Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället*, 30

²⁰ SOU 2018:57. *Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället*

5.5 Barnkonventionen

FN:s konvention om barnets rättigheter inkorporerades i svensk lagstiftning den 1 januari 2020. Bibliotekens lagstadgade uppdrag att verka för det demokratiska samhällets utveckling samt att prioritera barn och unga ger ytterligare skäl för biblioteken att både sprida kunskap om och tillämpa barnkonventionen²¹. Inom kultur- och fritidsförvaltningen är implementering av Barnkonventionen en prioriterad uppgift. Barns och ungas rätt till kultur är ett gemensamt utvecklingsområde för avdelningen kultur och bibliotek.

Aktiviteter

- Barnkonventionen ska implementeras på ett strukturerat sätt i biblioteksverksamheten.
- Biblioteken ska medverka i framtagandet av en kulturgaranti för att säkerställa att barn och ungas rätt till kultur efterlevs i enlighet med Barnkonventionen.

6. Utvecklingsområden - skolbibliotek

6.1 Skolbibliotek och lärande

Skolbiblioteken ska aktivt arbeta med elevernas digitala kompetens. Läroplanerna, från grundskola till gymnasium, lyfter fram att elever ständigt möts av ett stort informationsflöde som måste hanteras. Skolbiblioteken ska bidra till att eleverna utvecklar det kritiska förhållningssätt som krävs för att navigera bland information samt för att information ska bli till kunskap. Enligt Nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet har skolbiblioteken en "viktig pedagogisk uppgift att fylla när det gäller att stärka elevers kompetenser i bland annat informationssökning och källkritik".²² Det fysiska rummet och det fysiska beståndet utökas med hjälp av digitala resurser vilket ger ökad likvärdhet. Skolbiblioteket ska använda digital teknik för ökad tillgänglighet samt arbeta för en pedagogiskt medveten användning av den digitala tekniken.

²¹ Blomberg Eriksson Sylvia, Eriksson Ann Catrine, Holmén Annika, Wennerholm Christine. *Löpa linan ut. Bibliotekschefens strategiska modell för implementering av FN:s konvention om barnets rättigheter*. Biblioteksutveckling Sörmland, Regionbibliotek Östergötland, Kultur Gävleborg Region Gävleborg, Biblioteksutveckling Region Örebro län 2019, 10.

²² Nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet, sida 8
<https://www.regeringen.se/4a9d9a/contentassets/00b3d9118b0144f6bb95302f3e08d11c/nationell-digitaliseringsstrategi-for-skolvasendet.pdf>

Den pedagogiska verksamheten i skolbiblioteket har stor betydelse för elevernas lust och förmåga att läsa och lära. Elevernas kunskaper, erfarenheter och nyfikenhet kan mötas, vidgas och fördjupas. Det ska erbjudas möjligheter att ta del av andras åsikter och andra perspektiv samt att utveckla och uttrycka sitt eget tänkande och tyckande.

Skolbiblioteket ska aktivt arbeta med elevernas läs- och språkutveckling.

Utbudet av medier i skolbiblioteket ska vara mångsidigt och uppdaterat för att locka till läsning och väcka nyfikenhet. Fack- och skönlitteratur ska både vidga och fördjupa elevernas kunskaper och insikter och främja läroplanernas värdegrund.

Skolbiblioteket ska, i enlighet med Bibliotekslagen, prioritera elever med funktionsnedsättningar och andra modersmål än svenska genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov.

Aktiviteter för de enskilda skolbiblioteken regleras i lokal handlingsplan.

Aktiviteter

- Det digitala skolbiblioteket ska utvecklas genom test av digital tidskriftstjänst inom grundskolan och utredning av möjlighet till e-boktjänst för grund- och gymnasieskolan.
- Samverkan ska ske mellan lärarbibliotekarie/skolbibliotekarie, IT-pedagog och annan relevant skolpersonal kring elevernas digitala kompetens inom projektet Trygg på nätet.
- Gemensamma nätverksträffar och utbildningsdagar för lärarbibliotekarier/skolbibliotekarier och IT-pedagoger ska finnas.
- Stöd till gemensam handlingsplan för IT och skolbibliotek ska finnas.

6.2 Skolbibliotek och skolans öppna rum

Enligt lag ska elever ha tillgång till skolbibliotek. Skolinspektionen definierar tillgång som att skolbibliotek ska finnas i den egna skolenhetens lokaler eller på rimligt avstånd från skolan som gör det möjligt att kontinuerligt använda biblioteket som en del av elevernas utbildning.

Skolbibliotekens verksamhet är större än det fysiska rummet men lokalen fyller en viktig funktion som en trygg plats med läs- och studiero på skolan. Lokalen ska vara tillgänglighetsanpassad efter de behov som finns bland skolans elever.

Skolbiblioteket bör vara öppet under skoldagen. För ökad tillgänglighet till skolbibliotekens mediebestånd bör de självservicefunktioner för utlåning och återlämning som finns i bibliotekens datasystem användas.

Aktiviteter för de enskilda skolbiblioteken regleras i lokal handlingsplan.

Aktiviteter

- Stöd ska erbjudas under införandet av ökad självservice och fortsatt support.

6.3 Bemanning och kompetens

En välfungerande skolbiblioteksverksamhet leder till ökad måluppfyllelse för eleverna. Framgångsfaktorer är bland annat skolbibliotek bemannade med kompetent personal, se kapitel 2.4.

Aktiviteter för de enskilda skolbiblioteken regleras i lokal handlingsplan.

Aktiviteter

- Information och stöd till skolledare och lärarbibliotekarier/skolbibliotekarier angående skolbiblioteksutveckling, ska erbjudas till exempel angående bemanning i enlighet med rekommendationerna i kapitel 2.4.
- Kompetensutveckling för lärarbibliotekarier och skolbibliotekarier genom utbildning inom Professionsprogrammet och nätverksträffar ska genomföras.
- Omvärldsbevakning kring skolbiblioteksutveckling på nationell nivå samt kring fortbildning och konferenser ska ske.

Referenser

Biblioteksplan 2.1 Dnr 2017-525. Kungliga biblioteket.

Blomberg Eriksson Sylvia, Eriksson Ann Catrine, Holmén Annika, Wennerholm Christine. *Löpa linan ut. Bibliotekschefens strategiska modell för implementering av FN:s konvention om barnets rättigheter*. Biblioteksutveckling Sörmland, Regionbibliotek Östergötland, Kultur Gävleborg Region Gävleborg, Biblioteksutveckling Region Örebro län 2019.

Digitaliseringsstrategi Jönköpings kommun. Fastställt av kommunfullmäktige 2018-06-20 § 160. 2017:484

Digitalt först med användaren i fokus. <https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/biblioteksutveckling/digitalt-forst/om-projektet.html> (2020-07-16)

Fichtelius Erik, Persson Christina, Enarson Eva. *Demokratins skattkammare: förslag till en nationell biblioteksstrategi*. Kungliga biblioteket. Stockholm 2019.

Kungliga biblioteket. 2020. *Demokratins skattkammare - förslag till en nationell biblioteksstrategi*
<http://libris.kb.se/bib/8j4tcb5q69kl2544> (Hämtad 2020-06-10).

Kungliga biblioteket. 2020. *Gärdén, Cecilia: Skolbibliotekets roll för elevers lärande* http://www.kb.se/Dokument/Nationell%20biblioteksstrategi/Skolbibliotekets%20roll_slutversion.pdf (Hämtad 2020-06-10).

Kommunprogram för mandatperioden 2019-2022. Ks/2019:188. Jönköpings kommun.

Regeringsbeslut Ku2016/02084/KO. Ku2017/02646/KO

Regeringskansliet. 2020. *Dir. 2019:91 Stärkta skolbibliotek och läromedel*
<https://www.regeringen.se/4add96/contentassets/3cae1ec139e4400095944395e7922544/starkta-skolbibliotek-och-laromedel-dir.-201991> (Hämtad 2020-06-10).

Regeringskansliet. 2020. *Nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet*
<https://www.regeringen.se/4a9d9a/contentassets/00b3d9118b0144f6bb95302f3e08d11c/nationell-digitaliseringsstrategi-for-skolasendet.pdf> (Hämtad 2020-06-10).

Riksdagen. 2020. *Bibliotekslag 2013:801*
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801 (Hämtad 2020-06-10).

Riksdagen. 2020. *Skollag 2010: 800*
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800 (Hämtad 2020-06-10).

SFS 2013:801. *Bibliotekslag*

SFS 2008:567 t o m SFS 2017:1128. *Diskrimineringslag*

SFS 2009:400. *Offentlighets- och sekretesslag*

SFS 2010:800 t o m SFS 2020:605. *Skollag*

Skolinspektionen. 2020. *Skolbiblioteket som pedagogisk resurs*
<https://www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Granskningsrapport/Kvalitetsgranskning/skolbiblioteket-som-pedagogisk-resurs/> (Hämtad 2020-06-10).

Skolverket. 2020. *Läroplan för grundskolan (Lgr 11)* <https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet> (Hämtad 2020-06-10).

Skolverket. 2020. *Läroplan för gymnasieskolan (Gy11)*
<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gy11-for-gymnasieskolan> (Hämtad 2020-06-10).

SOU 2018:57. *Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället*

Svensk biblioteks förening. *För det demokratiska samhällets utveckling – bibliotekslagen enligt lagstiftaren*. 2019

Ung livsstil. <https://www.unglivsstil.org/> (2021-02-03)

Kapitel 4.1 är inspirerat av Katti Hoflins föreläsning *Bibliotekens möjligheter och roll i samhället* på konferensen Bibliotopia i Stenungsund den 11 april 2019.
<https://urplay.se/serie/212093-ur-samtiden-bibliotopia> (2020-07-23)